

İNSAN HAKLARI MERKEZİ ÇALIŞMA METİNLERİ

-III-

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İÇTİHATLARINDA BİLGİ EDİNME HAKKI: “ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİ X İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ”

CAVİDAN SOYKAN

(ANKARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ
HUKUK BİLİMLERİ A.B.D. ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ)

Ankara 2006

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında Bilgi Edinme Hakkı: “Özel Hayatın Gizliliği X İfade Özgürlüğü”

Cavidan Soykan*

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bilgi edinme hakkına ilişkin içtihadını incelemeyen önce bu hakkın bir tanımının yapılması, kapsamının belirlenmesi yararlı olacaktır. Dar anlamda bilgi edinme hakkı, devletin elinde bulunan her türlü resmi veriye erişim hakkı olarak tanımlanabilir. Genel anlamda ise, herkesin hiç bir devlet müdahalesi olmaksızın kendi seçimi doğrultusunda veya basın ve diğer haberleşme imkanları ile her türlü bilgiyi elde edebilmesini, hiç bir devlet müdahalesi olmaksızın tüm özel kaynaklardaki bilgiye ulaşabilmesini ve devletin elinde tuttuğu kamuyu ilgilendiren her türlü veriye erişebilmesini ifade etmektedir (LOUCAIDES, 1995: 5). Son yirmi yılda dünyada elliden fazla ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de bu hak 2003 yılında bir yasayla herkese tanınmış bulunmaktadır.

İçinde bulunduğumuz koşullarda bilgi edinme hakkının bu derece hızlı yasalaşması ve kabul görmesi iki nedene bağlanabilir. Bunlardan ilki, bu hakkın devleti denetleme işlevini gerçekleştirmek üzere ortaya çıkmasıdır. Açıklık ve hesap verilebilirliği sağlama çabaları bilgi edinme hakkının hızlı bir şekilde tanınmasını sağlamıştır. Böylelikle bir yandan zaten kamuya ait olan bilgilerin kamu ile paylaşılması sağlanırken, bir yandan da dolaylı bir şekilde bireylerin devlet yönetimine katılımı sağlanmış olacaktır. Bilgi edinme hakkının dünyada hızla yasalaşmasının ikinci nedeni ise, bu hakkın birey-devlet arasında varolan eşitsiz ilişkiye bir denge getirmeyi amaçlamasıdır. Devletin tek yanlı işlem yapma yetkisi karşısında savunma hakları bakımından zayıf konumda olan birey, bu hak sayesinde idare önünde güçlendirilmiş olmaktadır. Bilgi edinme hakkı, bir bakıma başta vermiş olduğumuz ilk tanımı gereği pozitif dayanağını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesinde bulmaktadır. Bu nedenle Sözleşme'nin söz konusu 10. maddesine daha yakından bakmak yararlı olacaktır.

---

* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi, Araştırma Görevlisi.

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi

Bilgi edinme hakkı, öğretilerde genelde sadece ifade özgürlüğü ile ilişkilendirilmiştir. Bu iki hak hep birlikte telaffuz edilmiş, bilgi edinme hakkının ifade özgürlüğünün bir parçası ya da tamamlayıcısı olduğu iddia edilmiştir. Bu iddianın altında da genelde ifade özgürlüğüne dair gerek ulusal metinlerin, özelde anayasaların, gerekse de uluslararası belgelerin bilgi edinme hakkını içerecek şekilde düzenlenmiş olması yatmaktadır.

Nitekim iki hak arasındaki bu yakın ilişki, Sözleşme'nin¹ 10. maddesinin yakından incelenmesi ile de açıkça görülebilir;

“Her fert ifade ve izhar hakkına maliktir. Bu hak, içtihat hürriyetini ve resmi makamların müdahalesi ve memleket sınırları mevzuu bahis olmaksızın, haber veya fikir almak veya vermek serbestisini ihtiva eder...”

Madde metnini daha yakından inceleyecek olursak, metinden de görüldüğü üzere, ifade özgürlüğünün bir unsuru da haber veya fikirlerin serbestçe alınması, edinilmesidir. Yaymak, iletmek veya vermek nasıl ki kişinin kendisini ifade etmesinin bir sonucu ise, bunun gerçekleşebilmesi için de, yine başkalarının bu özgürlüklerinin (haber veya düşünceleri yayma-iletme-verme özgürlüklerinin) kısıtlanmamış/engellenmemiş olması gerekmektedir. Yani birilerinin ifade özgürlüğü bağlamında bilgi alabilmeleri için, birilerinin de bilgi vermeleri, yaymaları önünde herhangi bir sınırlama olmaması gerekmektedir. (Maddenin devamında getirilen meşru sınırlama sebepleri dışında) Hüküm salt bir okumaya tabi tutulduğunda, bu anlamda maddenin devlete sadece karışmama anlamında *negatif bir ödev* yüklediği kolaylıkla görülecektir.

Bu madde hükmünden kastedilen, genel olarak erişilebilir nitelikteki bilgilere kişiler tarafından ulaşılmasında, devletin herhangi bir müdahalede bulunmaması, karışmaması gerektiğidir. Bu bağlamda madde metninden genel ulaşılabilir nitelikte olmayan bir bilginin devlet tarafından -açılması/açıklanması- anlamında ya da hali hazırda mevcut olmayan bir bilginin talep edilmesi durumunda devlet tarafından

¹ Bundan sonra gerekli yerlerde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi yerine sadece Sözleşme ifadesi kullanılacaktır.

² RG: 19.03.1954, sayı: 8662, Kanun no: 6366.

karşılanması anlamını ve bu yönde devletin pozitif bir ödevini çıkarsamak zor görünmektedir. Örneğin yukarıda hakkın amacı açısından bahsettiğimiz gerek denetim gerekse bireyin haklarının korunması yönlerinden olsun, iki durumda da devletin bilgi verme yönünde pozitif bir yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Bu durumda kaynağını ifade özgürlüğü içerisinde bulan bilgi edinme hakkı, aslında 10. madde açısından Mahkeme³ önünde tanınmayacaktır.

Aslında madde metni şu haliyle devletin pozitif bir edimini gerektiren bilgi edinme hakkından ziyade, “bilgi alma hakkı”nı tanımlamaktadır. Bunun nedeni ise, madde metni içerisindeki bir eksikliğe bağlanabilir. Örneğin benzer nitelikteki Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 19. maddesi şu şekildedir;

“Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.”⁴

Burada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi metninden farklı olarak metin içerisinde “aramak” ifadesine yer verilmiştir. Bu haliyle bu hüküm, devlete sadece negatif ödev yükleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesinden farklı olarak, hali hazırda mevcut olan bilgiye erişim dışında, bireyler tarafından talep üzerine istenebilecek bilgilere erişim konusunda da devlete pozitif bir ödev yüklemektedir. Bu anlamda bu hükmün devlete negatif ödev yükleyen bilgi alma hakkının yanı sıra, pozitif bir yükümlülük de getiren bilgi edinme hakkını da kapsadığı söylenebilir.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin önüne gelen davalara bakılacak olursa, bilgi alma ve bilgi edinme hakkı arasındaki bu ayrım, Sözleşme’nin 10. maddesi ve 8. maddesi üzerinden belirginleşmekte ve içtihat bu iki madde üzerinden ikiye ayrılmaktadır. Mahkeme bilgi edinme hakkına ilişkin davalara Sözleşme’nin 10. maddesinin bu konuda devlete pozitif bir ödev yüklememesi nedeniyle özel hayatın korunmasını düzenleyen 8. maddesi kapsamında bakmayı tercih ederken, bilgi alma hakkına ilişkin davalara ise, 10. madde üzerinden bakmayı uygun bulmaktadır.

³ Bundan sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi için Mahkeme ifadesi kullanılacaktır.

⁴ RG: 27.05.1949, sayı: 7217, Bakanlar Kurulu Kararı: 1949/9119.

2. Bilgi Edinme Hakkı Davaları (8. Madde)

Mahkeme'nin önüne bilgi edinme hakkının ihlal edildiği iddiası gelen ilk dava *Leander*⁵ davası olmuştur. Askeri bir deniz üssü yakınındaki müzedeki görevine, hakkında işe başladıktan sonra yapılan güvenlik soruşturması sonucunda sakıncalı bulunarak son verilen *Leander*'in açtığı ve Mahkeme'nin hem 8. hem de 10. madde yönünden baktığı davada, ihlal kararı çıkmamıştır. Hakkında sakıncalı bulunmasına neden olan gizli kaydı öğrenmek isteyen *Leander*'in bu talebi, ulusal güvenlik nedeniyle uygun bulunmamıştır. Mahkeme'ye göre bu davada her ne kadar, başvuran hakkında gizli olarak ulusal güvenliği koruma amacıyla kişisel bilgi tutulması 8. madde yönünden özel hayata bir müdahale teşkil etse de, bu müdahale demokratik bir toplumda, ulusal güvenlik gibi devlete geniş bir takdir yetkisi tanıyan bir konuda ağır basan sosyal ihtiyaç nedeniyle meşrudur. Mahkeme'ye göre, Sözleşme'nin 10. maddesi ne bireye kendisi ile ilgili tutulan kayıtlara erişim hakkı tanımaktadır ne de hükümete bu yolla tutulan bilgileri bireye iletme yönünde bir yükümlülük yüklemektedir.⁶

Bilgi edinme hakkı kapsamında devlet tarafından haklarında tutulan kişisel kayıtlara erişim amacıyla açılan davaların ikincisi *Gaskin*⁷ davası olmuştur. Bu davada annesinin ölümünden sonra sosyal hizmetler tarafından bakıldığı sürece hakkında tutulan kayıtlara erişmek isteyen davacının bu isteğinin reddi, Mahkeme tarafından 10. maddenin ihlali olarak görülmemiştir. Mahkeme'ye göre devletin 10. madde bağlamında bilgi verme yönünde pozitif ödevi yoktur, ancak yine *Leander* kararına atfla sadece erişilebilecek nitelikteki bilgiye erişime karışmama anlamında negatif bir yükümlülüğü söz konusudur. Bu nedenle Mahkeme davacı tarafından öne sürülmemiş olsa da, davaya sözleşmenin özel ve aile hayatının korunmasını düzenleyen 8. maddesi yönünden bakmayı uygun görmüş ve ihlal bulmuştur.

Mahkeme *Gaskin* davasından sonra, önüne kişisel verilere ilişkin olarak gelen diğer benzer davalarda da bu bakış açısını sürdürmüştür. Bu davalarda Mahkeme,

⁵ *Leander/İsveç*, Series A No: 116 (26.03.1987)

⁶ Söz konusu kararın 74. paragrafı

⁷ *Gaskin/Birleşik Krallık*, Series A No. 160 (07.07.1989)

bilginin toplanıp saklanması ile bireye açıklanması arasındaki dengenin adil olarak sağlanması gerekliliğine atıf yapmaktadır. Eğer bilginin saklanması kamusal yarar, kişisel yarara ağır basmıyorsa bu durumda bilgi talebinin reddini 8. maddenin ihlali olarak yorumlamıştır.

Örneğin *Gaskin* davasına benzer davalar olan, haklarında devlet tarafından tutulan kişisel bilgileri öğrenme taleplerinin reddi nedeniyle açılan *M.G/Birleşik Krallık*⁸, *Rotaru/Romanya*⁹, *Roche/Birleşik Krallık*¹⁰, *Amann/İsviçre*¹¹, *Martin/Birleşik Krallık*¹², *Odievre/Fransa*¹³, *Mcginley ve Egan/Birleşik Krallık*¹⁴ davalarında Mahkeme sözünü ettiğimiz bakış açısı üzerinden bir değerlendirme yapmış ve bu davalara hep 8. madde kapsamında bakmayı tercih etmiştir. Bu davalarda 10. maddenin ihlali iddiası gündeme gelmiş bile olsa, Mahkeme yukarıda sözü edilen *Leander* ve *Gaskin* kararlarına atıfla, 10. maddenin devlete bilgi verme yönünde pozitif ödev yüklediği yorumunu yaparak ihlal bulmamıştır.

Bu davaların bir bölümünde *Gaskin* davasında olduğu gibi sağlık ve benzeri konulardaki kişisel veri talepleri söz konusu olmuştur. Mahkeme yine 8. madde kapsamında az önce sözünü ettiğimiz denge testini uygulamış ve bilginin saklanması kamusal yarar, kişisel çıkarı ağır basan kamusal yarar durumunda ihlal bulmamıştır. Bu davalara örnek olarak *Odievre/Fransa*, *Mcginley ve Egan/Birleşik Krallık*, *Martin/Birleşik Krallık* davaları verilebilir. Ayrıca ağır basan kamusal yararın varlığına işaret ettiği davalarda da bu çıkar çatışmasını ölçecek iç hukukta bağımsız bir organın varlığını aramış, böyle bir mekanizmanın eksik olması durumunda da 8. madde yönünden ihlal bulmuştur. Bu türden davalara örnek olarak da *M.G/Birleşik Krallık ve Roche/Birleşik Krallık* davaları verilebilir.

Mahkeme içtihadından görüldüğü gibi, madde metni üzerinden bilgi edinme hakkına ilişkin yapmış olduğumuz yorum doğru gibi görünmektedir.

---

⁸ *M.G/ Birleşik Krallık*, Başvuru No: 39393/98 (24.09.2002)

⁹ *Rotaru/Romanya*, Başvuru No: 28341/ 95 (04.05.2000)

¹⁰ *Roche/Birleşik Krallık* Başvuru No: 32555/ 96

¹¹ *Amann/İsviçre*, Başvuru No: 27798/ 95 (16.02.2000)

¹² *Martin/Birleşik Krallık*, Başvuru No: 27533/95 (28.02.1996)

¹³ *Odievre/Fransa*, Başvuru No: 42326/98 (13.02.2003)

¹⁴ *Mcginley ve Egan/Birleşik Krallık*, Başvuru No: 21825/ 93 (09.06.1998)

3. Bilgi Alma Hakkı Davaları (10. Madde)

Nitekim Mahkeme 10. madde yönünden devletin müdahale etmeme yönündeki ödevini ihlal ettiği iddiası ile önüne gelen davalarda büyük çoğunlukla ihlal bulmuştur. Bu davalara örnek olarak, *Vereniging Weekblad Bluf*¹⁵, *Herczegfalvy*¹⁶, *Open Door ve Dublin Well Woman*¹⁷ ve *Autronic*¹⁸ kararları verilebilir.

Örneğin *Herczegfalvy* davasında, akıl sağlığı bozuk olan davacının, işlediği suçlar nedeniyle hastanede gözetim altında tutulduğu zaman zarfında gazete, radyo, televizyon gibi iletişim araçlarından bilgi alması engellenmiştir. *Open Door ve Dublin Well Woman* davasında ise, İrlanda'da kürtajın yasak olması nedeniyle bu konuda yurt dışındaki kliniklere ilişkin danışmanlık hizmeti veren firmaların kapatılması sonucu bilgi almalarının engellendiği iddiasında bulunan davacıların 10. madde yönünden haklarının ihlal edildiği kararı çıkmıştır.

Yine benzer şekilde Mahkeme *Autronic* davasında, kamuya açık bir fuar alanında uydu üzerinden o zamanki Sovyetler Birliği'ne ait yayınları reklam amaçlı yayınlamak isteyen firmanın, yayınlarının izne bağlanmasını 10. madde yönünden bilgi alma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir. Gizli olarak nitelenen bir bilginin yayınladığı derginin toplatılmasına ilişkin *Vereniging Weekblad Bluf*¹⁹ kararında ise Mahkeme, toplatma kararının bilginin geniş bir kitleye ulaştıktan sonra verildiği için anlamsızlaştığı düşüncesiyle 10. madde yönünden ihlal bulmuştur.

Buraya kadar verdiğimiz örnekler üzerinden, Sözleşme'nin 10. maddesi üzerine yaptığımız yorum örtüşmektedir. Mevcut, erişilebilir nitelikte bir bilgiye erişimin devlet tarafından engellenmesi durumunu, 10. madde yönünden ifade özgürlüğünün ihlali olarak yorumlamaktadır. Ancak devlet tarafından tutulan *kişisel nitelikteki bir kayda erişimin engellenmesi* 10. maddenin ihlali olarak görülemez, ancak özel ve aile hayatını korumayı amaçlayan ve devlete bu konuda pozitif ödev yükleyen 8. maddenin alanına girebilir. Bu yorum mevcut örnekler ve madde metni açısından doğrudur. Ancak Mahkeme'nin bu

¹⁵ *Vereniging Weekblad Bluf/Hollanda*, Başvuru No: 16616/90 (09.02.1995)

¹⁶ *Herczegfalvy/Avusturya*, Series A No. 244 (24.09.1992)

¹⁷ *Open Door ve Dublin Well Woman/İrlanda*, Series N. A 246 (29.10.1992)

¹⁸ *Autronic/İsviçre*, Başvuru No:12726/87 (22.05.1990)

¹⁹ *Vereniging Weekblad Bluf/Hollanda*, Başvuru No: 16616/90 (09.02.1995)

içtihadını *Guerra* kararı ile bozduğunu ve bilgi edinme hakkına dair bundan sonra önüne gelecek davalarda kendisini çıkmaza soktuğunu söyleyebiliriz.

Çevre açısından yüksek risk taşıyan bir kimya fabrikası için yerel idare tarafından hazırlanan acil-eylem planı konusunda yöre halkının bilgilendirilmemesine ilişkin *Guerra*²⁰ kararında Mahkeme, 10. maddenin devlete bu konuda pozitif ödev yüklememesi nedeniyle uygulanamayacağına karar vermiştir. Ve yine önceki kararlarında olduğu gibi davaya 8. madde yönünden bakıp, ihlal bulmuştur. Evet bu davada devletin pozitif ödevi söz konusudur. İtalya'nın taraf olduğu Avrupa Birliği'nin kabul ettiği direktif, yerel idarelere çevresel etki değerlendirmesi raporları ve acil eylem planları hazırlamayı ve bunları yöre halkının bilgisine, erişimine açmayı öngörmektedir. Davada da davacılar daha önceden zehirli atıkları nedeniyle bölgeyi etkileyen gübre fabrikası hakkında hazırlanan acil-eylem planından haberdar edilmemelerinin bilgi edinme haklarının ihlaline neden olduğunu iddia etmektedirler. Ancak bu davada da Mahkeme, yine 10. maddenin devlete sadece birilerinin bir başkasına iletmek istediği/dilediği bir bilgiyi söz konusu kişinin eline geçmekten alıkoymama anlamında negatif bir ödev yüklediği gerekçesiyle uygulanamaz bulmuştur. Benzer şekilde *Bader ve Nurminen ve Diğerleri* davalarında da Mahkeme, Finlandiya ve Avusturya'nın Avrupa Birliği'ne üyelikleri aşamasında düzenlenen referandumlar sırasında tarafsız, doğru ve güvenilir bilgi almadıkları için 10. madde yönünden devletin bilgilendirme ödevini gerçekleştirmediği iddiasında bulunan davacıların iddiaları Mahkeme tarafından kabul edilemez bulunmuştur.²¹

Ancak özellikle *Guerra* davasında farklı olan nokta, söz konusu olan bilgi talebinin kişisel bir bilgi olmamasıdır. Bundan önce sözünü ettiğimiz devletten talep anlamında bir bilgi edinme hakkının yani bizim başta tanımladığımız şekilde bir bilgi edinme hakkının söz konusu olduğu tüm davalarda (8. madde davalarında), kişisel bir veri kaydına erişimin engellenmesi durumu söz konusudur. Halbuki *Guerra* davasında yöre halkının söz konusu bilgiyi öğrenmekten kamusal bir yararı söz konusudur. Mahkeme özellikle bu davada 10. maddeyi dikkate almamakla, bundan sonra bizim başta tanımladığımız birinci işleviyle (devleti denetlemek işlevi ile) önüne gelecek bir bilgi

²⁰ *Guerra ve diğerleri/ İtalya*, Başvuru No: 14967/89 (19.02.1998)

²¹ *Bader/Avusturya*, Başvuru No: 26633/ 95 (15.05.1996) ve *Nurminen ve diğerleri/Finlandiya* Başvuru No: 27881/ 95 (26.02.1997)

edinme hakkı davasında 8. maddeyi işletmekte oldukça zorlanacaktır. Bu yorum bilgi edinme hakkının kapsamını daraltıcı bir yorum tarzıdır. Halbuki bugün dünyada artık artan eğilim bilgi edinme hakkının sadece bir talep hakkını içermediği, bilgi istemi söz konusu olmadan da devletin kamu yararı taşıyan belli konularda halkı, belli aralıklarla bilgilendirmesi gerektiği yönündedir (NOWAK, 1993: 344).

4. Sonuç

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 10. maddede düzenlenen ifade özgürlüğü bağlamında bilgi edinme hakkını tanımamaktadır. Mahkeme bu türden davalara özel ve aile hayatının korunmasını düzenleyen Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında bakmayı uygun görmektedir. Bilgi edinme hakkına ilişkin davaların Mahkeme önünde 8. madde kapsamında görülmesi doğru gibi gözükse de, bu yorum tarzı, kişisel olmayan bilgi taleplerine dair davalarda Mahkeme'yi zora sokacaktır. Ve böyle bir yorum tarzı ilerde devletin ifade özgürlüğü bağlamında bilgi verme yönündeki pozitif ödevini tanımayı da güçleştirecektir. Bugün dünya üzerinde açıklık ve hesap verilebilirliği sağlama yönündeki gelişmelerin doğası göstermektedir ki, sadece bireylerin kullanabileceği bir talep hakkı olarak bilgi edinme ortaya çıkan ihtiyaca cevap veremeyecektir. Artan orandaki açıklık talepleri, devletleri pozitif bir ödev olarak kendiliklerinden yaptıkları işlere dair her türlü konuda bilgi vermeye zorlamaktadır. Enformasyon ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler de bu yöndedir.

Mahkeme'nin 10. madde açısından geliştirdiği bu içtihadı aslında Sözleşme metnindeki bir eksiklikten kaynaklanmaktadır ve metne yapılacak ufak bir ekleme ile de giderilebilir. Daha önce sözünü edildiği gibi Sözleşme “alma ve verme” ifadelerini kullanmaktadır. Halbuki hem İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi hem de Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi bu ifadelere ek olarak “aramak” ifadesine de metinlerinde yer vermişlerdir. Bunun sonucu bu düzenlemelerden belki de bilgi verme yönünde devletin pozitif ödevinin çıkarılabileceğidir.

Nitekim BM metinlerinde “aramak” ifadesinin yer almasının pratik sonucu “bilgi arama ve alma hakkı” olarak bilgi edinme hakkının ifade özgürlüğünden ayrı bir hak olarak Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde tanınması olmuştur. Konuya ilişkin olarak

BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü'nün hazırladığı raporlara baktığımızda, raportörün özellikle bilgi arama ve alma hakkını ifade özgürlüğünden ayrı bir hak olarak tanımladığını görmekteyiz.²² Söz konusu raporlarda Özel Raportör, kamu organlarının bilgi verme yükümlülüğüne sahip olduklarını ve her bir bireyin toplumun üyesi olarak bilgi alma hakkına sahip olduğunu belirtmiştir. Bilgiden kasıt, ne şekilde tutulursa tutulsun devletin elindeki her türlü kaydı kapsamaktadır. Bu hak kapsamında kamu organları kamu yararı taşıyan konulardaki belgeleri geniş ölçüde kamunun kullanımına açmalıdır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu tutumuna karşılık, aslında Avrupa Konseyi bir talep hakkı olarak bilgi edinme hakkını ifade özgürlüğü bağlamında tanımaktadır. Hatta Bakanlar Komitesi 1976 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında da bu hakkın tanınması için sözleşme metnine “araştırma” ifadesinin eklenmesi yönünde bir karar almıştır²³. Her ne kadar bu karar uygulamaya geçirilemese de, bilgi edinme hakkının üye devletlerde tanınması için Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından ilki 25.11.1981 tarihinde, sonuncusu ise 21.02.2002 tarihinde olmak üzere pek çok tavsiye kararı alındığını da hatırlatmak da yarar vardır.²⁴

---

²² BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Özel Raportörü'nün İnsan Hakları Komisyonu'na 18.10.2000 tarihinde sunduğu E/CN. 4/ 2000/ 63 sayılı rapor, para. 42.

²³ Kamunun bilgi edinme hakkı ve idari kayıtlara erişimi üzerine Rec 854 (1979) sayılı ve 01.02.1979 tarihli Parlamenterler Meclisi kararı, s.2.

²⁴ Resmi belgelere erişim üzerine R (81) 19 sayılı ve 25.11.1981) tarihli karar, Arşivlere erişime ilişkin bir Avrupa Politikası üzerine R (2000) 13 sayılı ve 13.08.2000 tarihli karar.

KAYNAKÇA

- BAXTER, R.S. (1996), “Freedom of Information: Dispute Resolution Procedures”, *European Public Law*, Volume: 2, Issue: 4, (Kluwer Law International)
- Directorate of Human Rights (1999), *Case-law Concerning Article 10 of The European Convention on Human Rights*, (Strasbourg: Council of Europe Publishing)
- EKEN, Musa (1995-1996), “Bilgi Edinme Hakkı”, *İnsan Hakları Yıllığı*, (Ankara: TODAİE), Cilt: 17-18
- ERGÜL, Ergin (2002), *T.C Anayasası ve İnsan Hakları*, (Ankara: Yargı Yayınevi)
- “Global Trends on The Right to Information: A Survey of South Asia”, www.article19.org/docimages/116.htm (16.10.2004)
- GÜRAN, Sait (1985), “Yönetimde Açıklık”, *İdare Hukuku ve İlimler Dergisi*, sayı:1-3, (101-112).
- KILKELLY, Ursula (2003), *Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, (Strasbourg: Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü)
- LOUCAIDES, G. Loukis (1995), “The Right to Information”, *Essays on The Developing Law of Human Rights*, Volume 39, (3-31).
- NOWAK, Manfred (1993), *U. N. Covenant on Civil and Political Rights, CCPR Commentary*, (Germany: N. P. Engel Publisher)
- O'NEILL, Michael (1998), “The Right of Access to Community Held Documentation as a General Principle of EC Law”, *European Public Law*, Volume 4, Issue 3 (Kluwer Law International)
- SEDLEY, Stephen (2000), “Information As a Human Right”, *Freedom of Expression and Freedom of Information*, (Edited by: BEATSON, Jack; CRIPPS, Yvonne), (USA: Oxford University Press), (239-248).
- Türkiye Barolar Birliği (2004), *Bilgi Edinme Hakkı*, Panel, (Ankara)
- www.article19.org
- www.bilgilenmehakki.org

- www.coe.int
- www.echr.coe.int
- www.freedominfo.org